GRIFFIE EERSTE KAMER
NR. 149230
RUB. XVI
DATUM 30 SEP 2011
KOPIE VVS
VERW. 32529

Langdurige verplichte begeleiding voor pleegoudervoogden niet aan te bevelen

Vanuit pedagogisch/psychologisch perspectief zijn er twee argumenten die pleiten tegen een langdurige verplichte begeleiding van pleegoudervoogden zoals nu is voorgesteld in een wetsvoorstel. Ten eerste zijn er vanuit wetenschappelijk onderzoek serieuze bedenkingen tegen langdurige gezinsbegeleiding. Ten tweede is langdurige, verplichte begeleiding in opvoedingssituaties waarin de ontwikkeling van het kind niet (langer) bedreigd wordt, ongewoon en ongewenst.

1. Langdurig begeleiden werkt niet
Wetenschappelijk onderzoek heeft aangetoond dat korte gezinsinterventies effectiever zijn dan langdurige begeleiding. Deze bevinding staat haaks op het wetsvoorstel om pleegoudervoogden te verplichten langdurig begeleiding te accepteren tot de meerderjarigheid van hun pleegkind.

Bovenstaande bevinding is de uitkomst van een meta-analyse met als titel 'Less is more', gepubliceerd in het toonaangevende wetenschappelijke tijdschrift Psychological Bulletin. In deze meta-analyse werden uitkomsten onder de loep genomen van 70 Wetenschappelijke interventieonderzoeken naar het bevorderen van sensitief ouderschap en het verbeteren van de gehechtheid van kinderen met in totaal 7636 gezinnen (Bakermans-Kranenburg, Van IJzendoorn, & Juffer, 2003; Van IJzendoorn, 2008).
Kortdurende gezinsinterventies met maximaal 16 begeleidingscontacten werden vergeleken met gezinsinterventies met (veel) meer dan 16 begeleidingscontacten en daaruit bleek dat de kortdurende interventies significant effectiever waren dan de langdurige interventies.

Waarom zou een in tijd beperkte begeleiding significant beter werken dan langdurige gezinsbegeleiding? Men zou immers kunnen aanvoeren dat langdurige (en zeker langdurige, verplichte) begeleiding meer en langer steun garandeert aan ouders (in dit geval pleegoudervoogden). Daarmee zouden ouders (voogden) toch juist langduriger geholpen zijn, meer baat bij hebben?
Er zijn echter argumenten die kunnen verklaren waarom langdurige begeleiding contraproductief en soms zelfs mogelijk schadelijk is:

-Omdat het afhankelijkheid van de ouders (voogden) in de hand werkt. Het blijven voortbestaan van begeleiding geeft ouders (voogden) de voortdurende impliciete of expliciete boodschap dat zij het niet of nog niet alleen kunnen. Deze afhankelijkheid kan resulteren in onbedoelde neveneffecten zoals onzekerheid bij de ouders (voogden) in de opvoeding, wat weer negatief op het kind kan werken.

-Omdat het impliciet of expliciet incompetentie bij de ouders (voogden) suggereert. Het geven en ontvangen van begeleiding duidt op een voor het kind of voor het gezin noodzakelijke aanvulling op wat de ouders (voogden) in huis hebben en aankunnen: het veronderstelt een tekort aan kennis of een gebrek aan opvoedingsvaardigheden. Ook dit kan onbedoeld onzekerheid in de opvoeding met zich meebrengen.

-Omdat het in tegenspraak is met centrale principes uit wat we weten over het geven van effectieve begeleiding aan ouders (voogden): de ouder en niet de begeleider is de 'expert' van het kind. Begeleiders zien kinderen doorgaans kort en vluchtig terwijl de ouder (voogd) dagelijks omgaat met het kind en de deskundige bij uitstek is op het gebied van het kind en hoe het kind zich ontwikkelt. Ook bij het begrip 'empowerment' van ouders (voogden) gaat het om ditzelfde inzicht: gezinsbegeleiding moet ouders toerusten om de opvoeding weer zelfstandig en vaardig ter hand te nemen. Langdurige begeleiding ondergraaft deze principes.

2. Gezinsbegeleiding terwijl de ontwikkeling van het kind niet wordt bedreigd, is ongewoon
Het is de taak van de overheid (op grond van het Internationaal Verdrag voor de Rechten van het Kind) om in te grijpen in opvoedingssituaties waarin het kind of de ontwikkeling van het kind ernstig bedreigd wordt, bijvoorbeeld bij verwaarlozing of mishandeling. Als er geen aanwijzingen (meer) zijn dat het kind ernstig in zijn of haar ontwikkeling bedreigd wordt, dan is er geen aanleiding om in te (blijven) grijpen en dan is de voorgestelde langdurige verplichte begeleiding van pleegoudervoogden van overheidswege niet alleen ongewoon maar ook onbegrijpelijk, inefficiënt en contraproductief.

Dat er een indicatie is voor jeugdzorg houdt in het geval van pleegzorg en pleegoudervoogdij in dat het kind door anderen dan de biologische ouders wordt verzorgd omdat de opvoeding in het gezin van de oorspronkelijke ouders tekortschoot waardoor de ontwikkeling van het kind ernstig bedreigd werd. Deze indicatie kan echter geen reden zijn om de opvoedingsvaardigheden van pleegoudervoogden bij voorbaat in twijfel te trekken zoals lijkt te gebeuren bij het verplicht stellen van langdurige gezinsbegeleiding.
Dat pleegoudervoogden een vergoeding ontvangen is vanuit pedagogisch perspectief bezien geen aanleiding om daar een verplichte begeleiding tegenover te stellen. Datzelfde doet de overheid ook niet bij het geven van kinderbijslag, om maar iets te noemen.

Ook bij een ander type ouders dat permanent voor het kind van een ander zorgt, adoptieouders, is een langdurige verplichte begeleiding of nazorg niet aan de orde. Adoptieouders moeten soms wel gedurende enkele jaren een voortgangsrapportje opsturen over hoe het met het adoptiekind gaat (in de praktijk gaat het dan vaak om een korte rapportage met eventueel een foto). Het is denkbaar dat het opsturen van een jaarlijks verslagje over het kind een alternatief zou kunnen zijn voor een langdurige verplichte begeleiding van pleegoudervoogden. Een dergelijk verslag is informatief – laten weten hoe het kind zich ontwikkelt – en heeft niet de nadelen van verplichte begeleiding zoals genoemd onder het eerste punt.

Omdat het bij adoptie-en pleegkinderen gaat om kinderen met een belast verleden waarvan de sporen in hun gedrag aanwezig kunnen zijn (bijvoorbeeld in de vorm van onveilige gehechtheid of gedragsproblemen), is een toegesneden, verplichte voorbereiding wel aan de orde. Ook een kortdurende begeleiding in de eerste fase van de pleegzorg-of adoptieplaatsing is om dezelfde reden alleszins gerechtvaardigd en nodig.
Een korte interventie bij plaatsing kan helpen om een goede ingroei van het pleegkind in

het pleeggezin te bevorderen en de pleegouders handreikingen te geven voor het omgaan met lastig of verstoord gedrag van het kind en om sensitief ouderschap en veilige gehechtheid te bevorderen. Een pedagogische reden voor een langdurige verplichte begeleiding is er echter niet.

Uiteraard kan tijdelijke, kortdurende begeleiding bij het opgroeien van het pleegkind opnieuw nuttig en gewenst zijn. Net zoals in gezinnen met adoptiekinderen of biologisch eigen kinderen kunnen pleegoudervoogden in alle leeftijdsfasen van het pleegkind moeilijkheden ervaren met het gedrag van hun kind. Ook kan het contact met de biologische ouders aanleiding zijn tot een begeleidingsvraag. Pleegoudervoogden moeten daarom wel altijd een beroep kunnen doen op begeleiding als zij hulp of steun nodig hebben.

Tot slot druist het geven van langdurige verplichte begeleiding aan pleegoudervoogden in tegen hoe deskundigen tegenwoordig denken over opvoeden door pleegouders / pleegoudervoogden. Vroeger werd pleegouders op het hart gedrukt dat zij geen 'adoptieinstelling' mochten hebben en daarop werden zij ook gescreend. Met adoptie -instelling werd dan bedoeld dat de pleegouders het kind zoveel mogelijk als eigen kind wilden beschouwen. Tegenwoordig weten we dat het bij het zorgen voor andermans kinderen (adoptie, pleegzorg) juist beter is om voor het kind te zorgen alsof het een eigen kind is. Het betekent dat de ouders meer 'committment' (inzet) tonen en uit onderzoek blijkt dat samen te gaan met meer warmte in de opvoeding en stabielere plaatsingen. En warmte en stabiele relaties zijn nu juist de eerste prioriteit als het gaat om de opbouw van veilige gehechtheid bij het kind (Juffer, 2010).
In het geval van pleegoudervoogdij zouden professionals de pleegoudervoogden daarom moeten benaderen als competente ouders die voor het kind zorgen als voor een eigen kind. Een automatische en langdurige begeleiding past daarbij niet.

Prof.dr. Femmie Juffer, pedagoog
Hoogleraar verbonden aan het Centrum voor Gezinsstudies, Intstituut Pedagogische Wetenschappen, Universiteit Leiden

Literatuur

Bakermans-Kranenburg, M.J., Van IJzendoorn, M.H., & Juffer, F. (2003). Less is more: Meta analysis of sensitivity and attachment interventions in early childhood. Psychological Bulletin, 129, 195-215.

Juffer, F. (2010). Beslissingen over kinderen in problematische opvoedingssituaties. Inzichten uit gehechtheidsonderzoek. Research Memoranda, Nummer 6 / 2010, Jaargang 6. Raad voor de Rechtspraak. Den Haag: SDU uitgevers. Gratis te downloaden: http://www.rechtspraak.nl/Organisatie/Publicaties-En Brochures/Researchmemoranda/Pages/Research-Memoranda-2010.aspx

Van IJzendoorn, M.H. (2008). Opvoeding over de grens. Gehechtheid, trauma en veerkracht. Amsterdam: Boom Academic.